

Butlletí Excursionista de Catalunya

Impressions d'una excursió per l'Alt Delfinat

EN arribar el juliol i en acostar-se els dies que hom destina a vacances, la idea de viure intensament uns dies de plaer i d'emoció en plena muntanya, ens fa anar al llit, més d'una vegada, amb aquell neguit inexplicable que produeix l'esperar amb illusió, la realització d'uns afanyes que tan fonament han anat arrelant en la nostra ànima.

Itineraris, mapes de regions noves i projectes d'interessants cures, ens ocupen els darrers dies, i aviat es forma la petita colla, Pons, Samitier i el que sotascriu.

Poc ens costa posar-nos d'acord.

L'amic Pons coneix un xic la regió de l'Oisans, i a nosaltres no ens desplaia d'anar-hi, ja que no hem estat per aquells indrets.

De tots modos, un itinerari concret i determinat no el portem, el temps bé prou es cuida, en moltes ocasions, de malmetre els projectes que tranquil·lament hom compagina. Decidim, doncs, anar a Grenoble, i establir allí el punt de partida. Situats en aquesta ciutat a la una de la tarda del dia 11, ens cal fer temps per a sortir l'endemà en autocar cap a La Bérarde, i des de'l jardí dels Dauphins, podem contemplar les primeres congestes de la serralada de Belledone, entremig de l'espessor de la calitja. La ciu-

tat apareix als nostres peus creuada per l'Isère. Els francesos l'anomenen la capital dels Alps per ésser la ciutat més important d'aquelles regions muntanyenques.

L'endemà, dia 12, a la plaça Grenette, estació dels autocars del P. L. M., estem esperant el moment de partir. Deixem les nostres maletes, que faran en un altre vehicle el recorregut de Grenoble a La Grave, i esperaran a l'hotel de la Meije la nostra arribada de muntanya.

Els turistes es van acomodant en els confortables cotxes, i els venedors d'ulleres de color van escampant llur mercaderia entre els passatgers, fins deixar-los tots proveïts.

Partim definitivament; deixem els darrers carrers de la ciutat i, sempre per bona carretera, seguim la vall de Gresivaudan fins a Gières i, remuntant de seguida la riallera vall de Sonnant, passem per Uriage les Bains; tot seguit es veu a l'esquerra l'establiment termal, al peu del castell Saint Ferriol. La carretera baixa aviat vers Vaulnaveys. El xòfer i *speaker* ensems, disminueix la marxa i ens assenyala el castell de Vizille, que fou en el seu temps bressol de la revolució francesa. Travessem el poble del mateix nom, seguint sempre la carretera per la vora dreta de la ribera de la Romanche, que es va estrenyent entre el massís de Belledone a l'esquerra i el Taillefer a la dreta. Per tota ella està escalonat un seguit de fàbriques i centrals hidroelèctriques. No triguem gaire estona en veure lluir al davant nostre els glaciers de les Grandes Rousses.

El recorregut es va fent més esplèndid, i amb el mapa a la mà seguim amb interès tots els seus detalls ja que és ben nou per a nosaltres. La resta dels viatgers no sembla moguda pel mateix neguit; tot ho miren, però penso jo que no veuen res, i solament giren el cap en sentir alguna exclamació nostra d'admiració que no sabem contenir.

Anem seguint i en poca estona som a Bourg d'Oisans. Un xic de parada, i reprenem la marxa. La carretera es bifurca seguint nosaltres per la més estreta, la qual remunta per la vall del Venéon i acaba a La Bérarde. L'altra, més important, passa per La Grave i és la que fa el recorregut dels grans colls. La carretera de La Bérarde, el recorregut de la qual és força interessant, s'enfila d'una manera sorprenent; guanya ràpidament alçada en sobtades ziga-zagues. Ben aviat ens podem convèncer de la seguretat amb què aquells conductors porten els cotxes, especialment en alguns viratges que semblen donar en el buit. Passem per Ougiers. En-

front, i per una depressió de la muntanya, s'aplana el llac de Lovitel, i, a l'esquerra, en mig dels prats ben conreats, el joliu poblet de Venosc. Al davant tenim les Fétoules. Bourg d'Arud a la vora del torrent que la carretera travessa per a pujar ràpidament per dos amples i atrevits viratges i entra tot seguit en un paratge bastant desolat: Le Clapier, format per grans blocs caiguts. Arribem al Plan du Lac, la carretera travessa novament el Venéon i s'enfila pels flancs de la muntanya per a guanyar tot seguit el poble de Saint Christophe.

Aquest és petit i de rònc aspecte, situat als 1.470 metres d'altitud. Els seus habitants tenen la vida assegurada fent solament de pastors i de guies, ja que l'aspror del terreny no dóna lloc a grans conreus ni a indústria de cap mena.

Aprofitem la curta parada per a fer algunes fotografies, i visitem el cementiri del poble, en el qual reposen les primeres víctimes de La Meije. Els hi dediquem un record piadós.

Ens trobem ja ben endins de la regió muntanyenca. La Tête des Fétoules, les Têtes de Lauroneur i l'agulla d'Olan, totes elles d'una alçada aproximada als 3.400 metres, fan de marc esplèndid a aquest poblet que, malgrat tenir tan poques cases, és l'ajuntament que té més extensió de terreny de França.

Novament en marxa, als pocs quilòmetres passem per Les Etaiges. Des d'allí, per primera vegada veiem, alterós, La Barre des Ecrins, cim culminant de la regió. L'auto avança ràpidament, i a migdia arribem a La Bérarde. Es tracta solament d'unes quantes cabanes de guies, una capella i un hotel.

Per la seva situació ha esdevingut el centre principal de les grans curses per aquella regió. A 1.738 metres d'altitud i en la confluència de les valls dels Etançons i de La Pilatte, completament envoltada d'alterosos cims en llur major part ben plens de neu encara.

Els autocars van abocant turistes de tota mena, que hi vénen sense comprendre les muntanyes, i pocs alpinistes es veuen, puix és encara retrassada l'estació.

Fem gestions per tal de trobar guies, i ens entaulem. Després de dinar es presenta en Pierre Richard, petit d'estatura i aspecte molt simpàtic; ens plau d'anar amb ell, ja que és ben conegut dels nostres companys, puix féu els Ecrins i la Meije, fa uns tres anys, amb els companys Estasen i Vila. Fem tractes, i ens posem d'acord, i junt amb el porteur Pierre Turc, fort i jove, preparem els queviures i estem a punt de sortir: un petit ruixat ens reté un xic més, però com que el camí que tenim de fer és curt, no tenim gaire

pressa. Per fi, a les 5'35 de la tarda abandonem alegrement tots aquells turistes per anar a trobar la solitud i gaudir de les belleses de la muntanya sense que ens pugui distreure el brogit de la gent ni el roncar dels motors.

Seguim el curs del Venéon per sa vorera dreta, i suaument ens anem remuntant; darrera nostre, ben petites, deixem les cases de La Bérarde; la vall es va tancant per alteroses muntanyes que semblen caure al dessobre, i donen ja la sensació de la grandiositat d'aquella regió. Al cap d'una hora de marxa arribem a un eixamplament de la vall, produït per la unió amb les aigües de la vall de Chardon, que deixem a la dreta. Enfront les parets de l'Ailefroide se'ns presenten com una visió fantàstica, i en llurs replecs la neu i el glaç es veuen en abundor.

Deixem el camí que segueix cap al refugi de la Pilatte, i remuntem ben a l'esquerra per l'altre, que ens deixa, després de forta pujada, al refugi Carrelet. Hi arribem a les 7 de la tarda.

Està situat aquest refugi a 2.070 metres d'altitud, en una reconada, i protegit per unes roques; d'aspecte molt rònc, és dels més antics de la regió i dels més utilitzats, especialment fins ara, per a fer els Ecrins.

Degut a que està un xic desplaçat, en construeixen actualment un altre, dues hores més amunt, en direcció al coll del dit nom, la qual cosa facilitarà en gran manera l'ascensió a aquest cim. Pel que es veu no estarem sols; varies colles ens hi hem aplegat; això ens fa preveure que no dormirem gaire bé.

Els guies busquen els atuells de fer el sopar, que van molt escassos per haver-hi tantes colles. Nosaltres no ens cansem de contemplar el massís d'els Bans, que des d'ací i en aquella hora anava agafant un aspecte preciós. La llum de la tarda, donava relleu a les seves geleres i augmentava la seva indiscutible majestat. Als seus peus, el trencat glacier de la Pilatte acabava d'arrodonir aquella visió que, per ésser la primera de la cursa, quedava gravada fortament en el nostre esperit.

El temps no podia ésser millor, i ja prevèiem per a l'endemà una jornada afortunada. La temperatura era molt agradable; decidírem sopar a la fresca, i a la mitja llum de posta de sol consumíem el sopar de refugi que el guia ens havia preparat. Seguidament cercàrem lloc en la pallissa per a provar si era possible dormir. Els companys carreguen plaques, i tot seguit ens estirem com podem entremig de tots. Pocs moments després, silenci absolut. Demà serà un altre dia.

ASCENSIÓ AL PIC COOLIDGE

Dia 13.—Gairebé sense haver pogut aclucar l'ull, a causa de la incomoditat, sentim que els guies es belluguen, i tot seguit ens avisen que ja és l'hora. Mentre escalfen el cafè ens arreglem i abandonem el refugi, a les 3'20 del matí. Fa un temps esplèndid, la temperatura és ben bona, i el cel està tot estrellat; bon començament de la primera jornada. Baixem un xic, travessem la riera de La Pilatte per sobre una congesta per tal d'anar a trobar el camí. A la llum de la llanterna, lentament anem pujant, travessant el bosc, i amb moltes ziga-zagues guanyem ràpidament alçada. Al fons, la vall de la Pilatte resta coberta per la boira; la llum del dia a poc a poc va donant color a totes les coses, i no triguem gaire a contemplar els primers efectes del sol sobre els Bans, i llurs geleres es tenyeixen d'un suau color rosat que va augmentant de vigorositat a mida que el sol, pujant, va invadint tots aquells cims.

Marxem en direcció al coll de la Temple, i aprofitem un petit descans per a menjar quelcom. La pujada és forta i no ens ve del tot malament.

El fred es fa sentir; convé acabar aviat i posar-nos en moviment. Reprenem novament la pujada, i no triguem gaire estona a entrar a la neu que trobem ben endurida, i és abundosa degut al retràs que porta l'estació,enguany. La marxa es fa bé, encara que no deixa d'ésser lliarga la pujada i ben pronunciada.

Estem en ple glacier de La Temple, i, a la nostra esquerra, retallat en el cel, podem ja contemplar el cim del Coolidge. Les parets cauen sobre la gelera ben estimbades i pel rastre que deixen les allaus en les seves canals es veu s'hi produeixen en abundor. El vent, molt fred, ens anuncia la proximitat del coll, i per unes redreçades arestes de neu glaçada el guanyem a les 7'30.

Magnífica visió, en contemplar els cims propers que es retallen durament al contrallum del sol, i descomponen, als seus raigs, la irregularitat de les crestes. L'Ailefroide, en primer terme, esdevé imponent; la seva muralla nord completament estimbada, ho esdevé més en contemplar tan a prop nostre aquells espadats tan esquerps i les penjades canals per les quals les grandioses masses de glaç s'escorren cap a baix a les geleres. Segueix una cresta d'enèrgiques i esveltes agulles, la qual sobtadament es trenca per la gegantina bretxa, anomenada encertadament Coup de Sabre, que separa aquest massís del pic Sans Nom per acabar en els tres pics del Pelvoux, també de grandioses proporcions. Tots ells for-

men una formidable muralla que ens separa de la regió de Vallouise. Tenen als peus el grandió glacier Noir que comença sota mateix del coll de la Temple. L'espectacle que gaudim des d'aquest coll és d'una grandesa sense mida, i deixa en nosaltres una impressió de les inesborrables. Realment estem en una regió d'alta muntanya els conjunts de la qual són d'una bellesa per nosaltres mai esperada.

Fa un vent molt fred que ens obliga a posar-nos més roba; mengem quelcom, i tot seguit ens encordem.

Entrem en el roc i ataquem el cim per la seva aresta sud. Sense cap precipitació seguim a en Richard, el qual amb gran senzillesa va trobant les preses, i amb tota seguretat ens hi anem lliurant. Guanyem alçada, i del fred que fa poc sentíem, ja ningú se'n recorda: l'acrobàcia que fa estona anem fent ens ha fet reaccionar de debó.

Travessem una primera canal que fa el seu goig; el verd glaç està al descobert, i alguns rocs insegurs estan al pas; el moment és un xic delicat, el guia davant nostre encertadament fa tasca amb el piolet, i amb precaució avancem pels passos que ha tallat; remuntem un bon xic més i seguidament ens cal passar altres canals que presenten, si fa o no fa, el mateix aspecte que la primera. Les travessem amb precaució igualment, i aviat ens hi hem familiaritzat. Fa estona que hem perdut la noció de l'horitzontal. Per fi, deixem la roca i entrem en un gran camp de neu, que amb el vent fred que feia es mantenia ben glaçada. Les nostres petjades tot just si es marcaven. Suaument seguim pujant vers el cim. De sobte el pendent esdevé molt més accentuat, i el guia se les emprèn completament de front i va tallant bons graons. Aquesta feina ens ve molt bé per a poder respirar en els curts intervals de la seva tasca.

A mida que pugem, les boires semblen jugar a l'entorn nostre, pugem i baixen tot descorrent-se de tant en tant per a deixar-nos veure els cims. L'abundor de neu forma encara belles cornises que s'aboquen fora el buit.

Pujant per pendent ben fort i graons segurs, podem contemplar a la nostra dreta una d'aquestes cornises que, en fondre's, es va retallant com un bell fistó, i sobre el buit deixa entreveure pels seus calats, allà al fons de tot, el glacier Noir.

Per una fina i redreçada aresta de neu arribem a una cresta; poc ens resta per a guanyar el cim; aparentment és solament qüestió de travessar la curta cresta que ens separa de la punta més alta, i, en proposar-nos assolir-la, tot seguit ens trobem amb una

bretxa que, malgrat no ésser molt important, fa el seu respecte. Per a baixar-la cal travessar una aresta de neu glaçada que per un costat cau aplomada sobre el glacier Noir, donant la sensació del buit, i per l'altre dóna a una canal, de la qual no es veu el fi, i que sense dubte cau sobre el glacier de la Temple que s'albira al fons. Per ambdós costats el desnivell no és pas inferior als 1.000 metres. Salvat aquest obstacle, als pocs minuts arribem al cim. Són les 10.25. Una bona encaixada amb el guia demostra la nostra satisfacció.

El pic Coolidge es troba a 3.756 metres, i la seva situació es privilegiada.

Les boires segueixen jugant al nostre entorn, i de tant en tant deixen entreveure les meravelles que ens envolten. D'aquesta manera podem contemplar alterós i espadat el cim de La Barre des Ecrins al Nord. N'estem ben propers. La seva muralla sud que tenim enfront, completament allisada i gairebé vertical, dóna a l'esmentat cim, sobre el glacier Blanc, la sensació d'un colós inexpugnable, dominant altivament sobre la regió.

En la part oposada, i també per breus moments, les boires ens deixen veure el semicercle format pel Pelvoux, el pic Sans Nom i l'Ailefroide. La visió completa al nostre entorn, per la persistència i augment de les boires, no ens ha estat possible de fruit-la, amb tot i ésser aquest pic, per llur situació, un dels millors *belvédères* de l'Oisans.

A pesar de tot, els moments viscuts en els cims són sempre inesborrables, i aquella serena quietud dóna una sensació de benestar i satisfacció magna, incomparable a cap altra emoció.

Del fons de la vall ens arriben veus, més ben dit, crits, que ens fan fixar l'atenció en el coll de la Temple. Allí veiem en ínfimes proporcions algunes persones que podem distingir sobre la blancor de la neu; poguérem aclarir després que es tractava de tres alpinistes que havien passat la nit amb nosaltres al refugi Carrelet, i que volien intentar el mateix cim; però, per haver sortit molt més tard que nosaltres trobaren la neu en tan males condicions que els fou impossible de passar del coll des del qual ens adreçaven salutacions, que no cal dir que foren degudament correspostes per nosaltres des del cim.

S'aprofiten uns moments per a fer alguna fotografia, i, després de menjar quelcom, emprenem la davallada a les 11.30.

El pas de la cresta i de les arestes de glaç que en baixen, cal fer-lo amb molta precaució, i en arribar al Plateau es pot anar ja

més tranquil avançant amb rapidesa, car la neu aquí dalt encara s'aguanta forta. Les boires queden agafades als cims; la part baixa es manté clara i podem fer-nos càrrec del gran desnivell que ens cal baixar fins arribar al punt de sortida. Entrem novament al roc, i podem comprovar llavors que les canals que tornem a travessar han estat la part més delicada de la cursa, per això hi dediquem la major atenció puix a l'hora que hi passem és probable que s'hi produeixin allaus. Als pocs moments de passar el darrer de la cordada, se'n produí una de considerable. Deixem els darrers rocs, i arribem novament al coll de la Temple a les dues de la tarda, i ens desencordem.

La visió des del coll no té, per efecte de la boira, l'encant que ens féu presentar a la pujada.

Seguim baixant per la gelera de la Temple i la neu s'ha anat estovant a la calor del dia, cosa que fa un xic fatigosa la davallada puix hom s'enfonsa contínuament fins a genoll. Deixem ja la neu, i ens anem acostant al refugi pel camí que baixa del coll dels Ecrins. Travessem el bosc, i arribem definitivament al Carrelet.

Està encara més concorregut que quan vàrem deixar-lo; algunes de les colles, a pesar de fer més d'un dia que s'hi estan no han emprès res encara. Per això que la nostra arribada adquireix un xic més d'importància; tothom s'interessa per saber com ha anat la nostra cursa; hem estat els primers que aquest any han assolit el Coolidge. Després de signar en el llibre registre del refugi, hem pogut notar que amb curiositat s'apressava algú a mirar la nostra nacionalitat.

Encara resten provisions i fem un xic de berenar. Des del refugi a l'altre costat de la vall i pel camí que porta al de la Pilatte, veiem més d'una colla que s'hi dirigeix per tal de fer-hi nit. Estudiem seguidament el que podem fer; el nostre pla era dormir a l'esmentat refugi per fer des d'allí, el dia següent, el Mont Giobert. Les nostres cames, un xic masegades per la forta davallada per la neu, ens fan reflexionar, ja que la cursa que projectem és tota de neu fins al cim, i resultaria molt més pesada del que sembla. Demés ens assabentem que aquell refugi està un xic destruït per la caiguda d'una allau i que faria de mal passar-hi la nit; i per les colles que hem pogut veure pujar pel camí, veiem que ens hi aplegaríem massa gent. Preferim, doncs, anar a La Bérarde, aprofitar el següent dia per a reposar, i poder així estar en condicions l'altre dia. Posats d'acord ens acomiadem d'aquella bona gent i abandonem el Carrelet.

Cl. J. Pons

LA BÉRARDE

Cl. J. M. Guitern

GELERA DE LA PILATTE I ELS BANS

Ot. J. Pons

COLL I PIC DE LA TEMPLE

Ul. M. Sautier

GELERA I PIC DE SAYS

Ol. M. Samitier

MONT GIOBERNEY I GELERA DE SAYS

Ol. J. Pons

LA GRANDE RUINE

Cl. Oddoux

Pel camí ens creuem amb altres caravanes que van afluïnt als dos refugis i no ens penedim d'haver pres l'acord d'anar avall.

Un bon sopar i un bon llit tenen un atractiu irresistible després d'una llarga jornada de muntanya.

A La Bérarde no ens esperaven fins al dia següent; això fa que de moment sembli impossible poder-nos allotjar; passa poca estona i ens installeu en un anexe a l'hotel. Més tard sopem amb molt delit, i, sense romancerar gaire, anem a descansar; tenim de fer la pau de la nit anterior.

L'endemà, dia 14, cal confessar-ho, ens aixequem bon xic més tard, anem a passejar pels voltants tot esperant l'hora del dinar, i ens enlairem un xic per a fer alguna fotografia de la vall. Per la carretera enllà, al fons, un seguit de cotxes ronquen bo i pujant turistes cap a La Bérarde. Destinat aquest dia a descans, la pluja que durà tota la tarda, no ens malmeté cap projecte.

TRAVERSIA DE LA BRETXA DE LA MEIJE

Dia 15.—Un parell de cops a la porta ens desvetllen sobtadament i ens anuncien que fa bon temps. Ràpidament saltem a terra i per la finestra de la cambra veiem un cel claríssim, ben replè d'estels, jo crec que mai n'haviem vist tants d'aplegats. Ben poca estona vàrem esmerçar en equipar-nos i sortir al defora. Al restaurant ens havien preparat prèviament el petit esmorzar que els guies escalfen, i en poca estona el liquidem tots plegats. Tot dorm a La Bérarde i únicament es sent en aquells moments el nostre trapig confós amb la remor constant del riu. S'encén la llanterna, i silenciosament l'un darrera l'altre abandonem aquell lloc, on poques hores abans tots teníem el convenciment de restar estacionats pel mal temps. Són les 2.30 de la matinada.

En els primers moments de la marxa que és ben suau i acompanyada poques paraules es canvien. Millor, així en aquesta dolça quietud assimila el nostre esperit les primeres emocions d'aquella jornada tan transparent.

El camí va pujant a l'esquerra de l'aigua que s'escorre de les geleres de la Bonne Pierre i dels Etançons. Baixem un xic per travessar el corrent, i anem pujant ara per la ribera dreta.

La blavor del cel era meravellosa, i els estels lluíen intensament. Molt més per terra la nostra petita caravana avançava silenciosament. Il·luminava els passos, la pobre llum de la llanterna.

A l'entorn nostre, les siluetes de gegantines proporcions de to-

tes les muntanyes que tanquen la vall, semblen guaitar impassibles la nostra marxa, i en llurs cims, la neu reflexa la brillantor del cel.

A la nostra dreta i ben amunt, es mou com una cuqueta de llum; és una altra caravana que avança per la gelera cap a la Grande Ruine; pel que es veu, han matinejat més que nosaltres.

A mitja llum, i al fons de la vall, la silueta del Rateau es deixa veure, i, en girar un xic la vall, no triguem gaire estona a tenir davant nostre i amb tota la seva grandiositat la cara sud de la Meije. La seva majestuosa silueta, plena d'una gran severitat, ens impressiona profundament. Les colossals muralles ratllades de dalt a baix per nombroses canals, cauen estimbades verticalment als Etançons. Comprenem fàcilment que té ben guanyat el nom de muntanya difícil. L'equilibri i justesa de les seves proporcions li donen un conjunt d'una bellesa perfecta.

Arribem seguidament al refugi Chatelleret que està ben amagat en el roc, emplaçat en la mateixa vall dels Etançons i a 2.250 metres d'altitud. Abans de construir el del Promontoire era el més utilitzat, puix facilitava les ascensions de tots els cims de l'entorn.

Al mateix temps que reposem consumim algunes provisions, i aviat tenim de posar-nos en moviment, perquè en aquella hora la temperatura és ben baixa encara.

Novament en marxa, sempre en direcció a la bretxa que tenim davant nostre.

El sol es va agafant per aquelles cimes rocoses, i hi dona color, i la neu de les geleres llueix aviat amb els primers raigs del sol que la besen. La lluentor del cel estrellat l'ha anat substituint per una esmaltada blavor de puríssima transparència. El dia, francament esplèndid, ho ha invadit tot. Avancem pausadament per la gelera que ja s'enfila decididament. Al davant nostre aquelles colossals muralles van agafant qualitat amb la llum intensa, i en els seus relleixos la neu està encara estacionada en abundor. En el mateix Glacier Carré, es coneix la seva mida augmentada en relació a la que estàvem acostumats a veure en fotografies d'estius precedents.

En l'únic esperó rocós que baixa del cim anem escorcollant amb la vista fins a poder veure una taca grisenca: el refugi del Promontoire allí dalt està penjat com una coseta insignificant. Guanyem alçària i ens cal fer moltes ziga-zagues puix el pendent esdevé accentuat en extrem i esbufeguem un rato. El bon estat de la neu ens permet d'anar a buscar el refugi sempre per la gelera sense haver de fer gens d'escalada. La pujada és ben dura i ens ho

prenem amb calma; contornegem per sobre una grossa esquerda i fem camí dret al refugi.

Tan sols que ens creïem per aquell lloc, i aviat veiem moure's alguna persona darrera els vidres entelats del refugi. Sense dubte alguna colla hi ha fet nit. Ja hi acabem d'ésser; un esvoranc en la neu ens deixa lliure la porta. Són les 7.30.

El guia, que fou el primer en passar la porta, saluda als ocupants del refugi amb un *Bon jour, Messieurs et Dames*. Això de les dames o la dama, semblà que ho havia afegit de massa; aviat, però, poguérem comprovar que tanmateix entre ells hi havia una dona. No era tan senzill com sembla a primera impressió donar-se'n compte: la pell recremada pel sol i el fred en córrer per aquelles geleres i pics, habillada com els seus companys, i el moure's desinvoltagent entre ells ajudant-los en les mecàniques pròpies de la vida de refugi, li donaven un aspecte molt igualat al nostre sexe; no anava pas disfressada d'alpinista, ni desmereixia per res el seu aspecte del dels seus companys. Hom els veia, tots plegats, gent avesada a les dures campanyes dels Alps. Per un moment vaig pensar, bo i fent comparances, en les nostres damiselles, les quals rarament veiem pels refugis d'alta muntanya.

Aquest refugi situat als 3.093 metres, està molt ben construït, de fusta, penjat en el roc com un niu d'àligues. Només cal sortir a la porta i agafar-se al roc tot seguit per un costat, i per l'altre un s'aboca al buit sobre els glaciers. Està emplaçat en un lloc ben estratègic per a facilitar la travessia d'aquella colossal muntanya; molt ben disposades les lliteres amb mantes abundants i atuells de cuina, fogó, i un bon botiquí, tot molt ben cuidat i respectat.

Reposem una estona. Els companys estan enfeïnats buscant fotografies. Des del refugi i en aquella hora, que el sol s'ha estès per tot, la visió sobre la vall és magnífica. Els alterosos cims que l'envolten, tots es retallen netament sobre aquell cel tan blau. Els raigs de sol, travessant les serralades, projecten les siluetes de llurs crestes sobre el pendent de les geleres i els donen efectes fantàstics. En el rocam dels cims la llum daurada del sol dona vigorositat al relleu. Estem en una majestuosa regió. Tan solament en un moment de pensar en les grans curses que es fan per aquelles aspres serralades, s'aprecia aviat llur importància, i el gran entusiasme que hi porta un estol tan considerable d'éssers humans l'amor a la naturalesa dels quals els fa escalar aquelles crestes, i escórrer per aquelles redreçades canals, per viure intensament

la muntanya i trobar en petjar els cims, la compensació a tants esforços i moments de neguit que representen tan dures jornades.

Deixem els del refugi, que s'acaben d'arreglar, i a la porta mateix ens encordem; pugem tot seguit en direcció a la bretxa, tot seguint uns rastres endurits en la neu que encara no hi toca el sol; a la nostra dreta les parets de la Meije s'aixequen verticals, el pendent és ben sobtat, i amb curtes ziga-zagues guanyem terreny. La caravana del refugi ha sortit, i al darrera nostre pujaven lleugers pel que es veu. En ésser a uns rocs i ben prop ja de la bretxa, ens trobem les dues colles, i ells passen al davant; cal esmentar que s'acaben de llevar i han pujat sense res a l'esquena. Al darrera d'ells seguim i esmercem ben poca estona en posar els peus en la bretxa, la qual assolim a les 9.15.

Es troba aquesta a 3.308 metres d'altitud, i està formada per la depressió que hi ha entre les crestes que baixen del Rateau i la Meije i és el punt culminant de la cursa d'avui.

Magnífica balconada tallada en l'aspre rocam. Per allí podem esplaïar la mirada cap als vessants de la Romanche; per aquest costat nord també la neu arriba fins a dalt. La primera impressió, és el redreçat pendent que des dels nostres peus cau amb exageradíssima inclinació fins a la «rimaia», i el seu badall en el glacier, sembla la boca d'un monstre esperant alguna presa. Novament s'ha posat a prova el vèrtig i el pensar solament en la davallada per aquest costat, ens ha fet per uns instants preocupar. Al fons de tot de la vall, sobre el riu que serpenteja, com a petita cinta platejada, el poble de la Grave ens espera; les teulades de les seves cases semblen estar a l'abast d'un cop de roc, però més tard hem pogut comprovar que ens separen unes quantes hores.

Cap a Chamonix contemplem, ben neta de boira, l'alta serrallada del Mont-Blanc, i, més a primer terme, les tres magnífiques agulles d'Arves.

Per ambdós costats el rocam que baixa per les crestes del Rateau i de la Meije, ens donen un primer terme imponent, i per sobre nostre les gralles bo i xisclant revoltien i planegen. La claredat del dia no ha variat, i els companys atrafegats amb els aparells fotogràfics es mouen de l'un costat a l'altre, com si volguessin endur-se en llurs cambres tota la bellesa d'aquelles muntanyes. En aquells moments hom no els pot dir res; és l'hora bona de la seva tasca. Jo, menys enfeinat, bo i reposant, puc gaudir plàcidament d'aquell espectacle i sadollar el meu esperit amb aquell davassall de llum i grandiositat. Aquells moments deixen en mi gravades

emocions incomparables i ben per damunt de tantes que ens fan moure, als humans, per terra baixa. Una vegada més refermen els aquest gran amor a la muntanya que solament comprenen i del qual solament poden parlar els que l'han viscuda intensament.

Pel costat de La Bérarde la visió és esplèndida pel conjunt format per les alteroses cimes de la regió de l'Oissans, i entre aquell enrenou de muntanyes sobresurten els més importants: la Grande Ruine, els Ecrins i, més al fons, els Bans.

Allà baix, arrapat al roc, el refugi Promontoire que hem visitat, es distingeix un xic i amb les proporcions de tot el que l'envolta resta insignificant. Al fons, la magnífica vall dels Etançons, recollint la fosa dels glaciers, es va escorrent cap baix a La Bérarde.

És hora de començar a moure's per tal de seguir la cursa, car ens cal fer encara bona estona de camí i no ens convé perdre temps; la calor del sol que estava la neu, ens faria la davallada més fatigosa. Els alpinistes que han pujat al davant nostre, fan temps per veure'ns partir, especialment en el primer tros de la davallada, que, pel que suposem, serà molt interessant. Són les 10.30. Una ullada de comiat als vessants dels Etançons, que deixarem darrera nostre, i tot seguit ens encordem; invertim l'ordre de la pujada. Saludem els que es queden i avancem amb precaució. El moment no està mancat d'emoció; hem de baixar de cara al buit directament pel pendent que no és pas inferior a un 70 per cent, anem a tocar uns rocs, i el porteur cara avall marca algun pas en la neu glaçada. Tots estem atents, i en Richard darrera de tots no està pas distret; avancem per uns rocs insegurs del tot. Un moment d'atenció i baixem a poc a poc per la neu. Els graons molt ben marcats ens permeten de posar-hi bé els talons, i amb el bon ajut del piolet acabem de tenir més seguretat. Baixem de dret per anar a buscar el pas en el punt que ens sembla més estret de la rimaia, la qual, a pesar de veure-la pel damunt, apareix molt oberta. Hi arribem ben a la vora, i el porteur observa com està per a saltar-la. En la posició en què estem situats no ens és possible de veure l'espai que hi ha; estem amatents i salta en Turc; el tros que separa l'un de l'altre en la cordada li ha resultat ben just per a poder saltar lliurement. El segon, per pesar bon xic més que el altres, en ésser a la vora, la neu se li enfonsà als peus i baixà amb molta més rapidesa. Els altres seguíem ajudats pel porteur, i finalment salta en Richard.

Com podem veure, el badall en la gelera és considerable, i, de pujada, ens hauria estat un bon xic més difícil el pas. Forma aques-

ta una bauma en el glaç i des del seu interior, per uns moments ens veiem transportats a una regió fantàstica de meravelloses tonalitats verd blavenques amb cristallines estalactites de glaç. Des del fons i amb el viu contrast del sol, que al defora fa lluir el glacier, forma una bella visió que la natura ens reservava.

Abans de prosseguir la marxa, un darrer crit de comiat als alpinistes que des de dalt de la bretxa han presenciât la nostra davallada i seguim, més confiats, pel glacier que baixa ja amb pendent menys accentuat; en canvi, en entrar al sol ens enfonsem un xic, i això no ens permet lliscar. Revoltem per sobre una caiguda de seracs, i anem dirigint els nostres passos cap a buscar el roc. Allí pensem reposar un xic de la pesada marxa per la neu.

Arreu, la neu d'enlluernadora blancor ens rodeja, i els badalls de la gelera que es trosseja li va donant aspectes fantàstics, i gegantines masses de glaç, traspassen la vertical per desplomar-se precipitadament amb la constant fosa pels raigs del sol. Malauradament els companys han gastat ja totes les plaques, i d'aquest tros tan interessant no podem servir en elles, un xic més gràfic, el record. Ens calen unes quantes gambades més i ja trepitgem roca ferma. Una petita parada per tal de refer forces. Per les butxaques encara trobem quelcom per rosegat.

Som en els primers rocs de la cresta Enfetchores, nervi rocós que baixa cap a la vall sobtadament i separa els dos glaciers del Rateau i de la Meije. Contra llurs parets, aquesta gelera baixa trossejant i apilotant els seracs en desequilibrades formes; llur caiguda estrepitosa trenca el silenci d'aquells paratges; l'aspecte llur és ben imposant. Seguim la davallada pel roc sempre, contornegem el glacier, i aviat pel mateix fil de la cresta amb timba a ambdós costats ens anem despenjant l'un darrera l'altre. Les preses són excel·lents, i això fa que, encara que sigui de molt efecte, aquesta davallada no efereixi cap seriós perill. Anem contornejant algun dels pollagons que forma la cresta, i novament ens escorrem avall amb precaució. El porteur, al davant, vol guanyar terreny i intenta conduir-nos per una canal vertical per anar a buscar la neu i poder així avançar tot lliscant. Aviat ens podem convèncer tots que era inútil per aquell lloc el pas, i per la verticalitat no deixava veure el seu final. En arribar a la meitat, la canal es converteix en paret llisa que ens impossibilita de saltar a la neu per l'enganyadora distància que ens separava i la inseguretat dels rocs no ens permeté de fer cap rapel de corda. En veure impracticable del tot aquell pas, decidírem remuntar novament aquell tros ben deli-

cat de canal i seguir baixant per la mateixa cresta sense fer cap més drecera. La davallada continua, i nosaltres ens hem anat habituant a aquella constant acrobàcia, novament un nou poilagó que sembla l'últim contrafort; en revoltar-lo, veiem però que no estem llestos del tot, ens manquen encara alguns passos delicats.

La tensió nerviosa constant i les hores de la jornada que portem, en els darrers moments ens fa semblar un xic monòtona i pesada aquella senyora cresta. Uns moments més, i arribem a un petit planell. Allí algunes botelles buides ens indiquen que és una de les parades clàssiques.

Sembla que ens treiem un pes del damunt; aquella entretinguda cresta ha tocat al seu terme. Ens desfem de la corda que tantes hores l'un a l'altre ha tingut pendent la nostra sort, i seguim avall per terreny més segur. El porteur se'ns separa per avançar lliscant per la neu; nosaltres i en Richard no el seguim, car ell ha travessat precisament per on les allaus cauen continuament.

S'ha anat enfosquant el cel, i una estona de pluja ha estat el comiat de la jornada. Per camí fresat i per la dreta del torrent de Chauvachere, travessem uns prats florits i passem el riu. La petita pujadeta que ens porta al poble la trobem ben pesada; tanmateix en els nostres muscles coneixem bé la travessia que hem portat a terme. Arribem a la Grave a les 19.15. Així és que la jornada ha estat de més de 16 hores.

Ens dirigim seguidament a l'hotel de la Meije. Ja ens esperaven i puntualment arribem el mateix dia que havíem anunciat en les targes que acompanyaven el nostre bagatge. Anem a les habitacions i aviat estem arreglats per sopar. Després de tantes hores de menjar petites coses, fem ben bé els honors a la taula liquidant aviat les existències.

En haver sopat ens acomiadem dels guies que ens han portat admirablement en ambdues cures. Donem un tomb pel poble, i ens retirem aviat a descansar; avui ens ho hem ben guanyat.

Coincideix la nostra estada a la Grave amb el pas dels ciclistes del Tour de France pel coll de Galibier. Això fa que un neguitós tràfec de vehicles de motor de tota mena, circulin durant tota la nit per la carretera davant del nostre hotel amb direcció al dit coll. A pesar de tot aquell soroll descansarem molt bé, i quan el sol estigué cansat de torrar els finestrons de la nostra cambra ens aixecàrem.

Des del poble gaudim d'un bell cop de vista sobre la gran muntanya que amb majestat s'alça sobre el poblet. Seguim perfecta-

ment amb la vista tot el llarg de la davallada de la bretxa per la gelera de la Meije i cresta Enfetchores, fet el dia anterior. Comparant les proporcions ens sembla impossible que fos tan llarg i entretingut el pas d'aquesta aresta rocosa.

En la terrassa de l'hotel els turistes còmodament, amb l'ajut de la ullera i els binocles, escorcollen i tafanegen, esperant veure el pas d'alguna caravana per la bretxa o trescar per aquelles crestes. Com un vulgar espectacle a l'abast de tothom, esperen seguir els passos i incidents dels alpinistes que amb tan bona fe es mouen per aquelles cimes. Establim comparances aviat amb la delectança que proporciona aquesta forma ensopida de disfrutar i el viure per allà dalt a plena muntanya les emocions d'una jornada alpina.

Ben satisfets estem nosaltres d'ésser dels que des de dalt de la bretxa hem vist les teuladetes de les cases del poble de La Grave i el seu riu, bo i respirant en aquella atmosfera lleugera i pura. En la carretera i aquí baix, còmodament, potser, quan diferent resulta l'espai de l'esperit encauat en la vida d'hotels, en la terrassa o en les butaques del cotxe.

JOAN QUERALT I OLIVA

L'Escut de Valls

(Acabament)

ESCUTS EN SEGELLS

Els segells en què l'Ajuntament ha imprès el seu escut, no són de plom ni de cera, sinó sobre paper, secs o en tinta. Els Papes, des de mitjans del segle VII feren ús de les bolles de plom, i seguiren llur exemple els Reis de Xipre, Sicília, Portugal, Aragó i Castella, ducs de Venècia, alguns bisbes i abats d'Itàlia i Provença, els comtes de Tolosa, els Hospitalers de Sant Joan de Jerusalem i, en general, en tota la regió meridional d'Europa. on les condicions climatològiques eren poc favorables a la conservació dels segells de cera. A Catalunya han segellat amb plom els comtes-reis d'Aragó. És de Pere I la bolla més antiga que es coneix, segons es llegeix en la introducció de la *Sigillografia Catalana*, de Segarra (1915).

Els segells que segueixen són de l'Arxiu Municipal; alguns col·leccionats pels senyors de Moragas i Castells.

68.—Segell petit de relleu; el més antic; sense cap mena de peça acompanyant, li manquen els suplements dels esmalts. Es troba en documents del 1374 i 1408. (Fig. 35).

fig. 35

fig. 36

fig. 37

69.—Segell imprès, utilitzat en passaports de sanitat l'any 1670, de figura de cuirassa amb faixa, orlat amb línies cargolades que ens recorda, com el de molts altres, el cuiram recargolat en què es pintaven els escuts.

70.—Els jurats de la Vila de Valls confiaren a l'argenter de la mateixa Bernardí Sabatés, el gravat de la planxa d'un bell escut l'any 1720, en el qual en lloc de faixa hi ha una divisa; és ornamentat amb fullatge barroc especialment tocant a la corona, de la qual pengen cintes que sostenen ramells de flors i fruits prop de la punta. Tot emmarcat. Se'l troba en una patent de sanitat del segle XVIII. També fou posat en un Breu Sumari d'Indulgències de l'església de Sant Joan, imprès a Cervera l'any 1734 per haver-se unit a la de Sant Joan de Letrà l'any 1726. Està també reproduït en la Geografia de Catalunya de Carreras i Candi i en el cartell anunciador del concurs fotogràfic de l'any 1921.

71.—Segell de l'Ajuntament usat els anys 1723-1727 i 1768. (Fig. 36).

72.—Segell de relleu del 1724, semblant als dels passaports de sanitat de l'any 1670.

73.—Segellava l'Ajuntament els documents de l'any 1725 amb un escut de bona faixa en camp més eixamplat en els extrems de la mateixa. Els afegits recargolats que l'acompanyen simulaven una corona.

74.—Segell de l'escut de Valls d'estil gòtic, amb una P i una A. S'usava en els anys 1731-1738. (Fig. 37).

75.—Segell de l'Ajuntament usat 1731 i 1769. Estil barroc.

76.—El més formós dels segells en sec i de relleu el trobem en documents de l'any 1762, d'estil espanyol, amb esplèndida faixa i ben adornat amb la llegenda *Sigilum de Valls*. (Fig. 38).

77.—Escut apuntat amb faixa. Anys 1769-1782-1785-1790.

78.—Dos aspectes del segell del 1801, d'estil gòtic.

79.—Únic escut d'estil italià o escolàstic. 1803.

80.—Escut usat per la vila l'any 1811. (Fig. 39).

81.—Segell de sabba amb escut de bona faixa que autoritzava la documentació oficial de l'any 1818. (Fig. 40).

82.—Segell usat en finir la guerra del francès. (Fig. 41).

83.—Un de semblant al número 81, però sense esmalts.

84.—L'autor d'aquest escut ja va voler posar palmes i corones, si bé en forma un xic dissimulada; tingué el mal encert de donar el lamentable exemple d'invertir els colors. Duu la llegenda *Villa de Valls* dintre un cercle ovalat. Servia els anys 1829, 1832, 1835, 1836 i 1845.

85.—Ès molt semblant a l'anterior i ple de defectes, però amb la llegenda en català. Se'l troba en documents dels anys 1833, 1838, 1842, 1845, 1847, 1849 i 1854. (Fig. 42).

86.—Un com l'anterior, però amb la faixa més estreta i la llegenda *Alcaldia Constitl. de Valls*, usat en 1857, 1859, 1861 i 1862.

87.—Pel mateix temps en corria un altre d'igual amb la llegenda *Alcaldia Corregimiento de Valls*.

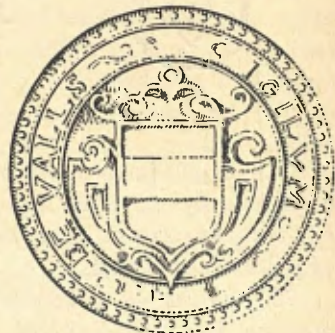

fig. 38

fig. 39

fig. 40

fig. 41

fig. 42

88.—En el temps revoltós dels anys 1840-1843, els batallons milicians de Valls posaren l'escut de la vila en el seu propi segell i hi afegiren dos fusells calats en sautor darrera l'escut amb la llegenda *Milicia Nacional de Valls*.

89.—Fins abans de l'any 1861 no apareixen els bastons creuats en sautor al darrera de l'escut de Valls, puix no s'havia fet encara

la consulta de què parlarem més endavant. Aquesta nova forma fou utilitzada per a posar profusament en edificis i obres d'art d'aquella època. El que utilitzava l'Ajuntament el reproduïm en la figura 43.

fig. 43

fig. 44

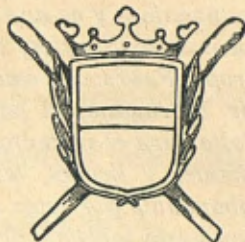

fig. 45

90.—En les festes del Pont de Goy en 1909, va usar-se un escut antic, amb palmes i corona.

ESCUT DE RIGALT

És cosa sabuda que l'Ajuntament de Valls féu una consulta per tal de saber a què atendre's respecte a la manera de representar l'escut de la ciutat. Aquest original es perdé en ésser deixat a uns artistes, i les meves recerques per tal de retrobar-lo es dirigiren a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, puix hom deia que allí havia de trobar-se. El resultat fou negatiu. La descripció, però, vaig trobar-la al llibre d'actes de la Casa de la Caritat, en el qual es consignà amb motiu de fer el seu segell. Diu així:

El escudo que corresponde a la villa de Valls se compone de campo de gules (encarnado) partido por el centro con un filete de plata, sin ningún género de orla o bordura; está circuido de dos palmas naturales; cimado de corona de marqués, y con una aspa de gules, saliente de los cuatro angulos, en forma de cruz de Borgoña.—Barcelona 4 Obre. 1861.—Rigalt, Rey de Armas.—Lugar del sello.—Es copia.

Segueix una descripció de com... *habiéndolo hallado en gran manera defectuoso lo perfeccionó y añadió una cruz de Borgoña que le faltaba...* i altres notícies de poc interès.

No estant prou conforme amb tot l'exposat, vaig fer nova recerca pels arxius de Barcelona, i trobí l'escut de Valls en el Nobi-

liari de Rigalt, a l'Arxiu Municipal, antiga casa de l'Ardiaca. En el primer dels 7 volums del Nobiliari en gran foli, i pàg. 19 està pintat el nostre escut. Diu la descripció:

Valls-Número 26-Trahe un escudo partido de plata en campo de gules, coronado de Marqués, adornado con unas aspas de gules en forma de cruz, con dos palmas que la circulen, dicha Villa es populosa y es una de las primeras de Cataluña, tiene tres conventos de Frayles, dos de Monges, hospital y Quarteles para la tropa, Fabricas y mucha industria, está Cituada a quatro horas de Tarragona, el pais es muy fertil de todas es pecias y nada les falta para el sustento, y en especial mucho comercio de ayguardientes y licores, texidos, cueros y otros ingenios & su huerta abundante por estar abundante de aguas de riege y por sus molinos está sobranste de fuentes en el centro de la villa y amas tiene a media hora el Rio Francoli, sin otros torrentes que circulan la Villa que nunca les falta agua.

Les dues descripcions de l'escut de Rigalt no coincideixen, i en les seves afirmacions no hi trobem el pes de la raó ni la justificació dels additaments que potser obeirien a haver-los vist en algun escut de les darreries del segle XVIII, amb afegiment dels bastons en sautor sense donar-ne les raons. En vista d'aquestes afirmacions gratuïtes estem molt lluny de poder prestar-li la fe que voldríem; encara està per trobar el document en el qual consti la concessió dels additaments citats, que no trobem en cap del escuts antics.

Malgrat això, la ciutat de Valls, amb una disciplina i una docilitat excessiva ha seguit les normes establertes pel senyor Rigalt, fins als nostres dies. Hi ha comanda feta pels amics de l'art i de la història de Valls, a un il·lustrat arxiver per tal que cerqui històricament la concessió reial, però, fins al present, no s'ha fet a la llum cap descobriment que pugui orientar-nos.

ESCUTS MODERNS

Són tants els escuts moderns que tenim catalogats que es farà precís resumir-los tant com es pugui.

91.—Billets de la Rifa de l'empedrat de Valls. 1869.

92.—Caixeta dels captiris de la vila de l'any 1792 (escut modern del 1871).

93.—El del cementiri. 1762,

94.—Als tapissos dels balcons de Casa la Ciutat; porta corona, bastons en sautor i orles de flors modernistes. (Fig. 44).

- 95.—Teatre Principal, que és de l'hospital de la Ciutat.
- 96.—En la bandera del Municipi. 1891.
- 97.—En el periòdic «La Veu de la Comarca». 1885.
- 98.—Als diplomes dels premis dels Jocs Florals de la Candela, 1911, amb faixa daurada, orlat d'escardots.
- 99.—Els de l'Hospital, Casa de Caritat i pescateria (a punt de desaparèixer). (1872). (Fig. 45).
- 100.—Segell nou de la Casa de Caritat.
- 101.—Fanals de la ciutat.
- 102 i 103.—Els dos del periòdic «Patria» en les seves dues èpoques.
- 104.—La publicació que porta per títol «Escut de Valls» (1908), en posà un de gòtic.
- 105.—A l'any següent el canvià pel de forma espanyola.
- 106.—El de l'«Estel Marià»; d'armadura falsa; camp blanc i faixa blava.
- 107.—El del periòdic «La Veritat».
- 108 i 109.—És de doldre que en molts objectes de l'Ajuntament es trobi l'escut tan falsament representat, mostrant de vegades la faixa d'or o els atributs canviats. Tals són els dels carros de la neteja i el del mortuori.
- 110.—N'obstant, el de la gualdrapa dels cavalls del de primera classe està del tot conforme.
- 111.—El del concurs de Fotografies de 1921. amb faixa groga.
- 112.—El cartell anunciador de les Festes desenals de la Candela de 1911 presenta la novetat de tenir per faixa un filet blanc en camp de güella; està basat en la creença que així té d'ésser, segons un document de l'Arxiu de la corona d'Aragó.

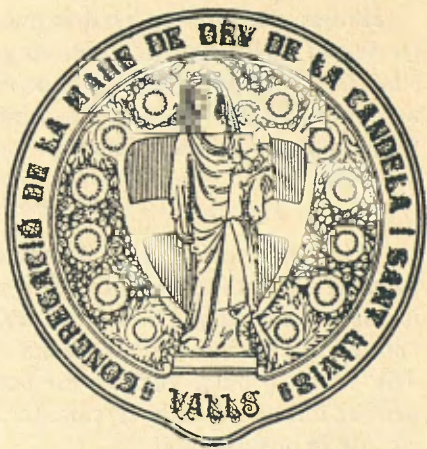

fig. 46

- 113.—El llorejat escultor vallenc N'Anselm Nogués obsequià la Biblioteca Popular de Valls fent un bonic escut en la primera pedra que s'hi posà. (1916).

114.—En el segell de la comissió organitzadora del Certamen Literari de la Congregació de la Mare de Déu de la Candela i Sant Lluís, s'hi posa sobre l'escut, la patrona de Valls, rodejada de dotze estrelles. (Fig. 46).

115.—En l'escut de la casa Mora, l'arbre simbòlic està al camp cenyit per la faixa com l'escut de Valls.

116 a 122.—Abreujarem citant només: el de la Història de Valls, de Puigjaner (1881), Banc de Valls (1882), Mapa de Tarragona, d'Albura (1899), el Mapa de Valls de la casa Martín; medalles de la Mare de Déu de la Candela, per Mercadé, títol de soci de «La Vallengense», bitllets de la rifa de l'Ajuntament (1921).

123 a 129.—La Igualtat, Boletín de la Cámara de Comercio e Industria de Valls, Anís Valls, Atlètic Vallenc, Valls Deportivo, Impuestos municipales, Exposició Bibliogràfica de 1924. En els anuncis de suport metàl·lic que hi ha al pati del Castell i Passeig de l'Estació, no és pas l'escut de Valls el que està representat; el primer és pelat, i el segon té una faixa groga.

Com hem vist, l'escut de la ciutat es troba en un seguit de manifestacions de tota mena de caràcter: Esportiu, comercial, mercantil... i a gust i arbitri de qui l'executa.

Hauria d'acabar-se el dret que qualsevol té en nostres dies de fer l'escut de Valls a mida del seu gust. De primer, a l'Ajuntament s'hauria de tenir perfecte coneixement del nostre blasó, i, després, no concedir autorització per a exhibir cap escut que no estés conforme amb les lleis heràldiques.

SIMBOLISME

Els llibres d'Heràldica descriuen l'equivalent històric de cada peça de l'escut i el significat dels seus esmalts, cosa de molta més importància de la que hom acostuma a donar-li. En l'estudi de l'escut de Valls no hem trobat, de manera concreta i certa, el significat dels seus atributs, encara que poden molt bé conjecturar-se, atenent-se totalment amb el caràcter, topografia, costums, tradició, etc., de la nostra ciutat.

LA FAIXA.—Els romans prengueren la faixa per divisa reial. Així com avui es té la corona per aquesta insígnia. Podria ésser molt bé, que la faixa de l'escut de Valls fos d'origen reial. Algú ha dit si fou concedida per la reina de Jerusalem i Xipre, D.ª Leonor de Lusignan, que en rebé el domini directe i jurisdicció, del seu cosí en Pere IV d'Aragó, l'any 1388.

ELS ESMALTS.—Res sabem de la significació dels esmalts de l'escut de Valls, però com hem dit més amunt, tots els símbols de l'argent s'avenen amb els atributs de la Patrona de la Ciutat, la Mare de Déu de la Candela. La color güella, pot representar pels seus símbols, les característiques del poble vallenc, i les moltes vicissituds per les quals ha travessat aquest poble ferreny i fort i gelós de la seva independència.

PECES EXTERIORS.—Antigament, l'escut no duia corona; se li afegí després en senyal de reialesa, puix fou vila reial i feudal ensems, pel domini que tenien sobre ella els reis d'Aragó i l'arquebisbe de Tarragona, que en tenia la Baronia.

Reconquistat el camp de Tarragona del poder dels moros, el comte Ramon Berenguer, el dia 23 de gener de l'any 1117, el cedí a l'arquebisbe de Tarragona, Sant Oleguer, reservant-se algun domini.

Especialment, pot considerar-se reial la vila de Valls, pel domini reial que en ella tingué Donya Leonor, vídua de Lusignan, reina de Jerusalem i de Xipre, concedit per en Pere el Cerimoniós, rei d'Aragó, cosí seu, el dia 22 de desembre de l'any 1371, donació que fou confirmada per l'infant en Joan, el dia 17 de maig de l'any 1382. (Del Reial patrimoni. Arxiu de la Corona d'Aragó). La reina de Xipre residia al castell de Valls, i governava per mitjà del seu batlle que nomenà fins al 1388. Morí a Barcelona el 1417.

Les palmes acompanyen l'escut des del temps dels sometents de la vila, capitanejats pels batlles, a finals del segle XVIII i primeries del XIX, que lluitaren en guerres contra França. Un batlle de Valls fou el fundador dels Mossos de l'Esquadra.

Els pals en sautor, acolats, darrera l'escut, recordaran els cep-tres del domini que sobre la vila tenien el rei i l'arquebisbe, com s'ha dit, d'una manera gràfica representats en l'escut de la cúria de Valls. Aquest és el més antic de la població, puix la Batllia ja existia el 1171. Es troba el segell fins en documents del segle XVIII. Consistia en un escut escartell i amb dos bàculs i els 2 i 3 amb tres pals repujats, com en les monedes de Jaume I que amb més propietat, si es considera el lloc buit, representaran els quatre pals catalans. La inscripció de l'orla és il·legible. Dirà *Ins-Ballia de Valls*? Al revés de l'escut dels jurats de Valls, en què es llegeix *S Ivrratorvm Ville de Vallibvs* de l'any 1591, segons D. Ferran de Sagarra, i no hem pogut trobar en l'Arxiu Municipal de Valls.

El domini temporal de Valls, està representat per l'antic segell,

mitjançant els dos bàculs; el que els arquebisbes tingueren del segle XII al XIII, i el dels reis i comtes de Barcelona per mitjà dels quatre pals de la casa d'Aragó. Aquests nomenaven els seus batlles per a l'administració de la justícia, que tenien la jurisdicció *ab indiviso* amb els posats per l'arquebisbe, al segle XIV, després escollien els que en terna els hi eren presentats per elecció de les mans major, mitjana i menor de la Universitat de Valls. Demés, al segle XIV, la reina de Xipre també tenia el seu batlle. Tradicions contenen que Donya Leonor, donà a l'escut de Valls la faixa reial que porta. Quant al que digué P. Carreres en *Antiguas Glorias de Valls*,—1853—*Tus armas cual Austria son-es decir como la casa*. I per tenir dita casa, com a emblema, una àliga, s'atribueix a la mentada reina de Valls l'àliga del Municipi. Aquesta àliga reial, coronada, que porta al bec una coloma, balla el dia de Sant Joan, patró de la ciutat, a l'ésser la processó davant el convent de les MM. Mínimes. Tant per aquest motiu com per l'època en què es troba la seva existència, pot induir a creure que l'àliga recorda la primera agregació de l'església de Sant Joan Baptista a la Basílica de Sant Joan de Letrà de Roma, feta per Benet XIII el dia 8 de juliol de 1726, i repetida el 29 de novembre de 1797.

La vertadera història dels pals de güella que porta l'escut de Valls, ja l'hem contat en tractar de l'escut de Rigalt. Aquest senyor es deixaria influir del barcelonisme, posant la creu de Santa Eulàlia sortint per quatre bandes darrera l'escut. Tal manera de procedir ens recorda el del govern durant la guerra dels segadors; Valls va batre moneda l'any 1642, i posà a l'anvers *LVDOV. XIII. D. G. FRANC. R. C. BA.* en el camp i testa amb corona de llorer a la dreta, dintre cercle de punts: al revers—també entre dos cercles de punts—*VNIVERS-ITA-S-VALS-1-642* en el camp i escut en cairó, igual al de Barcelona sobre creu de Santa Eulàlia que trenca la llegenda.

D'aquesta moneda consta que el seu origen, és de la Universitat de Valls de l'any 1642 (*); però en lloc de l'escut de Valls hi posaren el de Barcelona damunt els pals en sautor, que el senyor Rigalt posà sota el de Valls. En canvi, existeix una moneda catalana que per l'aspecte gòtic que presenta pot ésser del segle XIV, ignorant-se fins avui la seva procedència per manca de llegenda i data; és molt probable que fos encunyada a Valls durant el

(*) Joaquim Botet i Sisó.—*Monedes Catalanes*.—Barcelona, 1911.—Vol. III, pàg. 165.

govern de la seva senyora la reina de Xipre. En la moneda solament apareix l'escut de Valls, el qual té aspecte de doble faixa, cosa que molt bé pot indicar la manera de què el dibuixant es valgué per assenyalar el relleu de la gran faixa de l'escut de Valls, ço és, posant doble línia als seus marges; operació igualment practicada al voltant del blasó, que resulta orlat. Semblant procediment es troba usat en la confecció d'alguns escuts de Valls, entre ells els descrits en els números 45, 51, 64 i 72. Don Joaquim Botet i Sisó collecciona la moneda de referència entre les INCERTES, per no saber la seva procedència, en la seva obra *Monedes Catalanes*, Vol. II, pàg. 369, publicada per l'«Institut d'Estudis Catalans» l'any 1909. Diu, Número 519: ANV.: En el camp, escut apuntat, amb faixa dintre quatre semicercles adornats amb punts; orla de punts grossos dintre dos cercles linials.—REV.: Com l'anvers.—Coure.—Collecció d'en F. Carreras i Candi.—Inèdites.

Com es veu, totes aquestes peces exteriors de l'escut són decoratives i per tant no pertanyen en sentit heràldic a l'essència del blasó que s'està analitzant.

CONSEQUÈNCIA

De tot el que hem dit es desprèn, que l'escut d'armes de la ciutat de Valls consta solament: de camp de güella, amb faixa de plata. Camp, peça heràldica i esmalt, que simbolitzen perfectament la idiosincràcia del poble vallenc, la seva topografia i la seva gloriosa història.

EUSEBI RIBAS I VALLESPINOSA, PVRE.

Crònica

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

SETEMBRE 1927

SOCIS INGRESSATS DURANT EL TERCER TRIMESTRE DE 1927.—Pere Guasch i Oliveres, Joan Borrull i Mayet, Eduard Planas i Prats, Josep M.ª Ferrés i Cortés, Cristí Belil i Torres, Andreu Todolí i Lambert, Joan Roig i Ferrer, Albert Solà i Quintana, Emili Heydrich, Miquel Cateura i Sincalbras (delegat a Mataró).

Noves

MISSA AL CIM D'ANETO.—Una nombrosa caravana composta de 33 excursionistes francesos, entre els quals hi havia set senyorettes, guiats per Mr. Paul Duffour i Mr. Jean Arlaud, President i Secretari respectivament de la Secció dels Pireneus Centrals del Club Alpin Français, feren enguany campaments a la vall d'Eriste per tal de recórrer els dotze pics que formen el massís de Posets, i al pla d'Aigualluts, per a recórrer el massís de La Maladeta, campaments que duraren del 23 de juliol al 10 d'agost.

El dia 5 d'agost, amb motiu d'ésser la diada de N. D. de les Neus, patrona dels excursionistes, es féu l'ascensió al pic d'Aneto. Allí, l'Abbé Pragnière resà una missa, la qual fou la primera que s'ha celebrat en aquell cim, o sigui, el lloc més alt de tot el Pireneu.

El mateix dia, amb motiu d'aital festivitat, també es celebraren a la capella de La Renclusa dues misses: una de resada a les 8, i l'altra, cantada, a les 11, a les quals assistiren tots els excursionistes que aquell dia es trobaven al xalet.

REFUGI CÈSAR A. TORRAS.—Estan a punt d'acabar-se les obres d'aquest refugi. La construcció està ja completament acabada i ara solament falta enllestir la part de fusteria, que també quedarà llesta d'aquí pocs dies.

Així, doncs, s'ha determinat que la inauguració d'aquest refugi tingui lloc el dia 30 del corrent mes d'octubre.

XALET DE LA RENCLUSA.—El dia 26 de setembre, acabada ja la temporada estiuenca, fou tancat el xalet de La Renclusa. Com de costum, resta obert el refugi lliure, degudament proveït de palla i llenya en quantitat suficient per a la temporada hivernenca.

XALET D'ULL DE TER.—El dia 13 de setembre, fou tancat el xalet d'Ull de Ter.

El nombre d'excursionistes que han passat pel xalet durant la finida temporada és el següent: Socis, 39; no socis, 285; transeunts, 72; o sigui, en conjunt, 396 persones, de les quals hi pernoctaren 324.

Fins ara, un cop tancat el xalet per acabar-se la temporada d'estiu, durant la qual hi ha establert l'excel·lent servei d'hotel, quedava inutilitzat per als excursionistes desitjosos de visitar la interessant regió en què està enclavat. S'havia accedit en casos especials, en què es reunia una colla de socis que havien de sojornar-hi, a ésser acompanyats per personal del CENTRE i obrir el xalet guardat aquells dies que eren demanats. Aquesta maniobra suposava sempre una pertorbació per a combinar els viatges i una font constant de dificultats en prendre de nou l'arrendatari del servei d'estiu, la possessió de l'edifici, pel desordre que necessàriament s'havia de produir en els estris de cuina i roba de llit i abric.

La seguretat mateixa del xalet, mancat de tota vigilància, i lluny del pas habitual de la gent, a l'hivern, demanava visites periòdiques per tal d'estar sempre al corrent dels desperfectes que desgraciadament, i per varies causes, ha de sofrir. Aquestes raons, han fet estudiar un règim nou que resolgués l'obtenció de la vigilància i permetés gaudir del seu confort els 10 mesos que està deshabitat i tancat.

Ens plau poder anunciar aquest canvi de fets.

Des d'ara han quedat dipositades en mans d'en Miquel Giralt, ferrer de Setcases, les claus del xalet, amb l'obligació d'obrir-lo sempre que des del CENTRE rebí l'ordre corresponent.

Els interessats en fer-hi nit tindran d'indicar clarament a la Secretaria del CENTRE, amb quatre dies d'anticipació, el de llur anada al xalet, l'itinerari i nombre d'excursionistes, per a donar temps al depositari de preparar-se a acompanyar-los, si el viatge es fa per Setcases, i procurar que l'estada a Ull de Ter sigui el més confortable possible. Per a aquest règim d'hivern s'ha disposat una sèrie de llits en la planta baixa (al costat de la llar de foc), que serà utilitzada amb preferència a les habitacions superiors; hi haurà, demés, una quantitat de llenya suficient per a mantenir una temperatura acceptable, i roba per a abrigar-se. Hem recomanat també al senyor Giralt que mantingui una modesta provisió de queviures per a cassos especials, en què el mal temps o accidents imprevistos, privessin als excursionistes de realitzar el programa preparat de bell antuvi. El servei queda, però, fixat solament a procurar llit, roba i foc per a escalfar-se.

Les tarifes d'aquest servei especial són les següents: Sojorn al xalet a raó de pessetes 3 per nit, als socis del CENTRE que ho acreditin mitjançant llur carnet, i pessetes 5, a les altres persones. Tota la llenya que es cremi deurà ésser retribuïda a l'arrendatari, al

preu fixat pel mateix. Tota classe de serveis especials, com cuinar, encàrrecs o transport de bultos serà pagat al preu que en cada cas es convingui.

L'estada al xalet, encara que no sigui per a passar-hi la nit, serà pagada a raó de la quota diària indicada.

El reglament general del xalet, que expressa clarament l'ordre de preferència per a acollir-se a les seves comoditats, servirà també en aquesta temporada.

Hem de recomanar als visitants la més estricta observància d'aquestes indicacions, i els preguem que vulguin expressar per escrit els defectes que notin o les correccions que fóra necessari introduir per a establir totes les millores possibles.

Vençudes les dificultats que privaven de gaudir el confort del refugi guardat, durant l'hivern, esperem que tots els excursionistes rebran aquesta nova amb satisfacció i es prepararan a utilitzar el xalet a la primera avinentesa, afavorint l'excursionisme, i principalment els esports d'hivern, a l'exercici dels quals es presten especialment els seus encontorns.

Bibliografia

L. NICOLAU D'OLWER.—*L'Expansió de Catalunya en la Mediterrània Oriental*.—Enciclopèdia «Catalunya».—Volum I de la Secció d'Història.—Un vol. de 13 x 19 cm., de 262 pp., amb 25 gravats i 2 mapes.—Editorial Barcino, Barcelona, 1926.

La vida i l'evolució dels pobles ve dictada per la Naturalesa.

Així com, per llur posició geogràfica, Portugal i Anglaterra estaven naturalment destinats a ésser pobles marítims i llençar-se a l'Oceà, es a dir, vers l'Occident i el Migdia, Catalunya, una volta formada com Estat, forçosament havia de desenrotllar la seva activitat jove de nació nova i plena d'energies, orientant-la vers la Mediterrània.

La major puixança, riquesa i poder d'aquelles dues nacions fou assolida en el contacte amb l'element líquid. Igualment devia Catalunya trobar en la mar la seva màxima expansió: en la mar que davant d'ella s'estenia. Arribà a ésser una de les tres primeres

potències mediterrànies per la importància de la seva marina, la riquesa del seu comerç i el floriment de les ciències nàutiques, en competència amb les velles repúbliques de Sant Marc i de Sant Jordi.

Mentre influències estranyes—i inaturables humanament—no intervingueren (triomf dels turcs i descobriment de la ruta marítima de les Índies i d'Amèrica), el poder català a la Mediterrània fou incontestable i incontrastable, gràcies molt principalment a la seva excellent organització consular i bancària, auxiliada i protegida per una forta marina.

Aquest període és l'edat d'or de la història catalana. Lluís Nicolau d'Olwer li dedica un llibre en el qual fa un estudi complet i conscienciós d'aquells segles que veieren el predomini català en la mar interior.

Les primeres relacions de Catalunya amb el Llevant daten de la participació de cavallers catalans i del mateix comte de Barcelona Berenguer Ramon II en la primera Creuada. Aquests contactes es van desenrotllant en temps de Jaume I; però els reis que verdaderament compregueren que el l'esdevenidor de Catalunya estava en la mar foren Pere II i Jaume II, que passaren nombrosos tractats de comerç amb els sobirans musulmans. El desenrotllament d'aquests contactes i el comerç amb l'Egipte són el tema dels dos primers capítols de l'obra.

En el tercer ve l'estudi de les gestes dels catalans a l'Imperi Bizantí, a penes reconstituït després de l'aventura de l'Imperi Llatí de Constantinoble, però no gaire fort, ja que sempre subsistien les causes de debilitat i decadència que produïren la seva ruïna anterior. L'extraordinària audàcia de la Companyia Catalana sembla més del domini de la novella que del de la història. L'autor ens fa seguir les seves anades i vingudes i ens pinta amb colors vius els caràcters i les personalitats dels seus principals personatges—Muntaner, Roger de Flor, Entença, Rocafort—. Després de tenir durant anys en respecte totes les forces del Baix Imperi, els catalans, finalment, esdevenen sedentaris i s'installen a l'antiga Grècia, ocupant Atenes: tal és el tema del Capítol V.

Però la gent catalana encara s'aventurà més enllà: a la mar Negra, a la Petita Armènia, camí de la Tartària. L'autor en fa un ràpid però molt complet estudi, recordant demés les referències que dels tàrtars fa Ramon Llull en el seu llibre *De convenientia fidei et intellectus*.

Estudia després les relacions de Catalunya amb Xipre.

Però, mentrestant es va apropant el moment tràgic del triomf

assolador dels turcs, causa primera de la ruïna de les potències marítimes mediterrànies. Lluís Nicolau d'Olwer ens relata la tragèdia de la caiguda de Constantinoble, després de l'heroica defensa, en la qual els catalans que s'hi trobaven prengueren una part molt notable.

Era aquest el temps d'Alfons el Magnànim, l'últim rei catalano-aragonès que comprengué quins eren els veritables interessos del seu país; però fracassà en els seus plans d'hegemonia mediterrània: era massa tard i la decadència no es feu esperar. Ho comprova el nostre autor no sense amargura.

Els últims capítols de l'obra estan dedicats a l'acció dels catalans a les illes de Llevant, al comerç amb Egipte i al final triomf dels turcs i la mort del comerç català amb l'Orient.

El llibre és un clar i completíssim estudi del període més gloriós de la història catalana, fet amb la penetració i talent peculiars del nostre autor.

GONÇAL DE REPARAZ (FILL)

Biblioteca

REVISTES INGRESSADES ÚLTIMAMENT.—Sumaris resumits.

LA MONTAGNE

Coste Jean.—*Le Versant Nord de l'Aiguille de Chambeyron*.—1927-1.

Rouyer, P.—*Une haute Route à Skis dans les alpes françaises*.—1927-7.

Broyer, Charles.—*La Chartreuse de Durbon et le Durbonas* (2.089 m.).—1927-38.

Ledormeur, G.—*Refuge du Balaitous*.—1927-48.

Neltner, L.—*Le Flambeau des Ecrins* (3523 m.).—1927-73.

Germain, Felix.—*L'Escalade de Pierra Menta*.—1927-77.

Lépiney, Tom de.—*Le Clocher du Mont Blanc du Tacul* (3.853 metres).—1927-97.

Cuilleret, P.—*Le Refuge de Chambeyron*.—1927-103.

Langlois, P.—*Une Ascension de l'Aiguille de Bionnassay par la Face Nord*.—1927-129.

- Beraldi, H.—*Ramond aux Pyrénées*.—1927-134.
 Gaillard, E., et Deplasse, E. — *Itinéraires dans le Massif des Cerces*.—1927-137.
 Martel, E. A —*Aménagement de l'Aven Armand*.—1927-177.
 Guiton, Paul.—*Dans le Pointe Maximin*.—1927-177.
 Monod-Herzen.—*Expériences Végétariennes en Haute Montagne*.—1927-188.
 Bregeault, H.—*Le «Brouillard»*.—1927-209.

NOVES ADQUISICIONS

- Fete Fédérale des Sokols*.—Prague, 1926.
 BULBENA ESTRANY, EVELIO.—*Ramón Amadeu, Maestro imaginero catalán de los Siglos XVIII y XIX*.—Barcelona, 1927.
 COLLELL, JAUME.—*Miscel·lània d'Homenatge*.—Barcelona, 1927.
 SAINT-SAUD, COMTE DE.—*La Junta de la Piedra de San Martín y el tributo de las tres Vacas (Pirineos de Navarra)*.—Bilbao, 1927.
 SAINT-SAUD, COMTE DE.—*Quinze Jours aux Picos de Europa*.—1924.
 DELINGETTE, COMMANDANT ET MADAME.—*D'Oran au Cap en Six Roues*.
 CLUB DEPORTIVO EUZKOTARIA.—*Guía alpinista de Navarra y Reglamento del II Concurso de Montes Vascos*.—Pamplona, 1927.
 IBARRA Y RUIZ, PEDRO.—*Elche. Materiales para su Historia*.—Cuenca, 1926.
Exposició d'Art del Penedès, I.—Vendrell, 1927.

DONATIUS

- SWEDISH TOURING CLUB'S, THE.—*Atlas of Sweden*, (de l'Entitat).
 DURAN Y CAÑAMERAS, F.—*El Señorío de Castellvell*, (de l'autor).
 SARTHOU I CARRERES, CARLES.—*Valencia*, (de l'autor).
 SLAVY, R. J.—(*Diversos llibres i fullets referents als «sokols» de Txecoslovàquia*), (de l'autor).
 ROSSELLÓ DE SANS, COLOMA.—*Guide historique et descriptif de Valldemosa et Miramar*, (d'Estanislau Pellicer).

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARÀN)

TERCER TRIMESTRE 1927

BARÒMETRE *

TERMÒMETRE

MESOS	Pressió màxima del mes	Dia	Pressió mínima del mes	Dia	Pressió mitja mensual		Promedi	Temp. ^a màxima del mes	Dia	Temper. ^a mínima del mes	Dia	Oscil·lació	Promedi temps. màxims.	Promedi temps. mínims	Oscil·lació mitja	Temperatura mitja mensual		
					a 8 h	a 16 h										8 h	a 16 h	Promedi mà. i m.
Juliol	686,63	20	673,62	8	680,97	680,21	680,68	32°,0	26	5°,5	2	26°,5	24°,50	11°,58	12°,92	17,94	21,97	18°,04
Agost	687,31	26	675,46	7	682,07	681,57	681,82	31°,0	314	4°,0	27	27°,0	24°,15	11°,03	13°,12	16,61	21,11	18°,86
Sbre.	685,24	1,811	667,87	24	681,23	679,81	680,52	29°,0	20	1°,0	29	28°,0	20°,30	7°,88	12°,42	12,47	17,18	14°,09

PSICRÒMETRE
HUMITAT RELATIVA

PLUVIÒMETRE

ANEMÒMETRE

MESOS	Humitat relativa		Promedi	Precipitació total en mm.	Número de dies de pluja	Número de dies de neu	Màxim gruix de la neu	Precipit. màxima en 24 h. mm.	Dia	Direcció dominant	Recorregut en 24 h promedi	Recorregut màxim en 24 h.	Dia	Direcció dominant	
	a 8 h	a 16 h												plujes ordinaries	grans plujes
Juliol	56,2	83,0	69,3	43,6	12	0	—	15,0	1	N	—	—	—	N	SW
Agost	77,1	76,5	77,4	116,9	8	0	—	29,2	23	N	—	—	—	N	NE
Sbre.	94,0	77,5	85,0	119,1	13	3	—	41,0	25	NE i E	—	—	—	NE	NE

NÚVOLS

FENÒMENS ESPECIALS

MESOS	Dècimes de cel cob. (promedi)	A 8 h			Dècimes de cel cob. (promedi)	A 16 h			Número de dies de rosada	Número de dies gebrada	Número de dies de boira	Número de dies tempesta	Número de dies de pedra
		Número de dies clars	Número de dies núvols	Número de dies coberts		Número de dies clars	Número de dies núvols	Número de dies coberts					
Juliol	—	20	11		—	20	11		—	—	4	1	1
Agost	4,1	13	10	8	5,2	7	15	9	—	—	—	3	—
Sbre.	5,2	10	12	8	6,3	7	14	9	—	—	6	1	—

* Les pressions baromètriques són referides al nivell de l'estació, corregides de temperatura, latitud i gravetat.